

Terug naar de toekomst

Eddy Janssens

De Hertogin Hedwigepolder in Zeeuws-Vlaanderen (Zld.) is Nederlands beroemdste polder geworden. In 2019 wordt hij onder water gezet maar heeft nu al de bijnaam ‘modderbak’ gekregen. Samen met het Verdrongen Land van Saeftinghe moet dit één gebied worden. Land terug aan het water geven is voor een Zeeuw als vloeken in de kerk.

De Prosperpolder, die zowel op Zeeuws als op Vlaams grondgebied ligt, gaat met de Doelpolder (Oost-Vlaanderen) een plas-dras gebied worden. Buiten de hier al bestaande havendokken kwam er nog een getijdendok bij, het Deurganckdok, het is ‘s werelds grootste. Schepen moeten niet meer door een sluis om aan te leggen. Om grote containerschepen toe te laten tot de Antwerpse haven moest de Westerschelde uitgebaggerd worden. Het gevolg van deze grotere diepgang is dat door een verhoogde stroomsnelheid slikken, schorren en zandplaten afkalven. Hierdoor is er minder broed- en foerageergebied voor vogels. Al deze ingrepen zorgden voor protest van inwoners maar vooral van de plaatselijke boeren. Het ergste leed was echter nog niet geleden.

Door de havenuitbreiding moest er natuurcompensatie komen, met vele richtlijnen van diverse instanties. Eind 2015 verscheen het boek ‘Dit is mijn hof’ van de Belgische schrijver Chris De Stoop. Begin 2016 zond Canvas-VRT de documentaire ‘Oratorium zonder Doel’ uit. Zowel het boek als de documentaire zorgden voor een ommekeer in de protesten. De pijlen werden gericht op de natuurorganisaties. Er ontstond zelfs een nieuwe slagzin: ‘Natuur is dictatuur’.

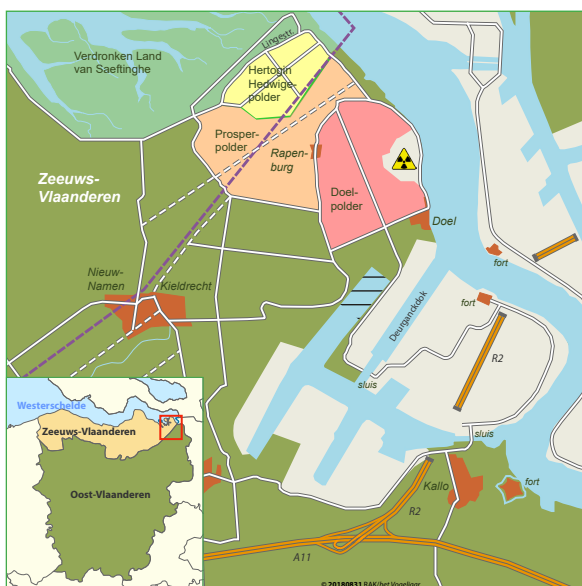
Op 2 november 2016 besloot ik met mijn vrouw eens terug te gaan naar deze streek. Wat zou er al veranderd zijn en wat zou er de komende tijd gaan gebeuren. Om dit verhaal niet te laten verzanden in een klaagzang heb ik er anekdotes van vroeger aan toegevoegd.

IJslandse geschenken

Op 19 december 2008 pleisterde in de Doelpolder een Arendbuizerd *Buteo cirtensis*, een dwaalgast uit Noord-Afrika. Het was de eerste voor België en ook voor mij. De zeldzaamheid was vlug gevonden: de vogel zat zich te poetsen op een pyloon een dertigtal meter boven de grond. De buik en borst zijn roodbruin, de kop lichter van tint. Plots vloog hij op, kwam over mij heen gevlogen en streek neer op een dijk. Tijdens een mooie observatie met telescoop gaf hij me meer een beige dan een roodbruine indruk. Hij heeft ongeveer dezelfde grootte en spanwijdte als onze Buizerd *Buteo buteo*. De andere ondersoort (*Rufinus*) is afkomstig uit Oost-Europa en Azië en is tot en met 2008 vijfmaal in Nederland gezien.

De weg naar Rapenburg in de Doelpolder, Oost-Vlaanderen. Confrontatie met het eerste protestbord.
Foto: Mieke Vermeerbergen.

Overzichtskartaal van het gebied, met onder andere de ligging van enkele polders in Oost-Vlaanderen, het Verdrongen Land van Saeftinghe en het dorp Doel.

Ik kreeg het gezelschap van een Belgische vogelaar. Hij had een merkwaardig verhaal over de waarneming van deze vogel. Iemand had foto's gemaakt van een Buizerd en liet die een week later aan een vriend zien. Die zijn mond viel open van verbazing. Het bleek dus een Arendbuizerd te zijn. Een andere vogelaar zou de vogel ontdekt hebben tijdens een ganzenstelling. Wie de vogeltamtam in werking had gezet was niet duidelijk. Mijn gesprekspartner was die zomer naar IJsland geweest en vertelde uitvoerig en onderhoudend over de geziene vogelsoorten en het prachtige landschap. Ik zei hem dat mijn vrouw een tante non heeft die al vijfendertig jaar werkzaam is in een klooster aldaar. 'In Stykkisholmur, ik ben er geweest,' zei hij. In dat klooster werkten vier nonnen, drie Belgi-

sche en een Nederlandse. 'Toeval is logisch' zei Johan Cruyff.

Als 'onze' non met vakantie naar België kwam had ze IJslandse geschenken bij. Op alles stond een Papegaaiduiker *Fratercula arctica* afgebeeld.

Enige tijd na mijn bezoek aan de Doelpolder in 2008 deed een vergezocht verhaal de ronde. Een Noord-Afrikaan had de Arendbuizerd uit zijn thuisland meegebracht. Hij wou hem hier verkopen. Toen dat niet lukte gaf hij de vogel zijn vrijheid terug. Hier in de polder!

Ontmanteling

Op 2 november 2016 bezoeken we deze streek weer. In de verte ligt Doel, het spookdorp, onteigend, leeggeroofd, vernield en vol graffiti gespoten. De dromen van de Antwerpse haven zijn groot, megalomaan. Er zou misschien nog een Saeftinghedok komen. Voor die 'zou misschien' staat Doel al jaren leeg. Mijn vrouw reed er liever niet door. Onze rit gaat verder noordelijk de Doelpolder in. Naast de weg staat een groot informatiebord over de 'Aanleg intergetijdengebied Hedwig-Prosperpolder'. Kostprijs staat er ook bij: 25,6 miljoen euro (inclusief de BTW). Als de BTW inbegrepen is valt het nog mee!

Links en rechts van de weg liggen de plasjes van de nieuwe natuur. Tien Lepelaars *Platalea leucorodia*, Smienten *Anas penelope*, Wintertalingen *Anas crecca*, Wilde- en

Langs de weg liggen hier in daar plasjes. Daar werden onder andere Lepelaars waargenomen. Foto: Wim Smeets.

Zicht op het idyllische gehucht Rapenburg (gem. Beveren, Oost-Vlaanderen).

Foto: Mieke Vermeerbergen.

Slobeenden *Anas platyrhynchos* en *Anas clypeata* en twee Grote Zilverreigers *Egretta alba*. Op een andere plas Grauwe ganzen *Anser anser*, Kolganzen *Anser albifrons*, Nijlganzen *Alopochen aegyptiacus* en Canadese ganzen *Branta canadensis*.

De nieuwe plassen zullen wel een aantrekkingskracht op vogels hebben tijdens de najaarstrek of 's winters. Broedsucces van weidevogels blijft voorlopig wel uit. Wordt het uitzicht op de plassen behouden of krijgen we een speeltuin voor de happy few? We naderen Rapenburg, een gehucht dat ook weg moet. Sommige huizen staan al een poos leeg. De oude natuur kruipt langs deur en raamopeningen naar binnen. 'Zonde!,' zei mijn vrouw 'Het zal je geboortehuis maar zijn.' Lang geleden zag ik hier mijn eerste Steenuil *Athene noctua*. Toen zaten er nog een enkele koppels. Nu?

In de reeds vermeldde documentaire, 'Oratorium zonder Doel', kwam een boer aan het woord. Hij hield het hier voor bekeken. Zijn twee eeuwen oude schuur (cultureel historisch erfgoed!) moest weg. Ze was te hoog, waardoor vogels niet comfortabel konden landen op een verder gelegen plas. Op Texel strijken vogels, na het over de Waddendijk vliegen, probleemloos neer op de inlagen. Als alle boerderijen, schuren en woningen weg moeten, verdwijnen ook Huismus *Passer domesticus*, Boerenwaluw *Hirundo rustica*, Kauw *Corvus monedula* en andere soorten mee. En hoe vergaat het de Kerkuil *Tyto alba*. Bomen moeten ook weg, zelfs op de binnendijken. Roofvogels zouden een te goede uitkijkplaats hebben om foeragerende vogels te slaan op de plassen. De nieuwe, zeldzame en prestigieuze soorten zouden maar eens door een ordinaire Buizerd opgepeuzeld worden.

Begin van de Engelbertstraat in de Hertogin Hedwigepolder met de imposante populieren. Foto: Mieke Vermeerbergen.

Langs de Schelde zijn meestal wel Kokmeeuwen te vinden.

Foto: Lidi de Boer.

‘Alle dieren zijn gelijk, maar sommige dieren zijn meer gelijk dan andere dieren.’ (George Orwell in ‘De boerderij der dieren’).

Onze tocht ging verder door het charmante dijkgehucht Ouden Doel. Onrust heerst hier. Van de vijftig huizen zijn de meeste nog bewoond. Dit gehucht zou een storende factor zijn in het nieuwe natuurgebied. Inwoners, onteigend in hun vorige huis in de Doelpolder, zouden dus voor de tweede maal onteigend kunnen worden. Na een verplichte omweg – de weg was al weg – belanden we op de Scheldedijk, een ideale lunchplaats met uitzicht op de Schelde en het Paardenschor. In het rietveld broeden in lente en zomer Kleine Karakieten *Acrocephalus scirpaceus*. Hier zag ik ooit de prooi-overdracht in de lucht van een paartje Bruine Kiekendieven *Circus aeruginosus*. Rechts ligt de kerncentrale van Doel, de ‘scheurtjescentrale’.

Spreekbeurt

Op 6 april 1996 had ik mijn dochttertje meegenomen naar Doel. Zij was een spreekbeurt over vogels aan het voorbereiden. Met zo’n vader, wat wil je. In de kerncentrale kon je op een groot scherm (toen niet algemeen) broedende Slechtvalken *Falco peregrinus* zien. De nestkast hing aan een van de koeltorens op honderd en tien meter hoogte met een camera op het nest gericht. We konden mooi zien hoe het vrouwtje de vier eieren herschikte. In een kerncentrale naar roofvogels gaan kijken was wel een binnenkomer! Mijn dochter kreeg er een achttien op twintig voor; ik een zoen.

November 2016

Op 2 november 2016 zagen we op het slik van een voormalige kleine jachthaven (moest

ook weg) Tureluurs *Tringa totanus*, Wulpen *Numenius arquata* en Scholeksters *Haematopus ostralegus*. Aan de landzijde van de dijk wordt de beste landbouwgrond in verre omstreken omgewoeld voor de nieuwe natuur. ‘Tekentafelnatuur’ noemen de tegenstanders het. Met enkele muisklikken verander je vruchtbare landbouwgrond in een moeras. Een ter ziele gegane streek hoorde ik iemand eens zeggen. Niets ter ziele; de mensen hier zaten in een houdgreep van de politiek, havenautoriteiten en nu ook van de natuurorganisaties.

We passeren de grenspaal België-Nederland en komen in de Hertogin Hedwigepolder. Aan slogans geen gebrek hier. ‘Ontpolderen Nee’, ‘Thijs wees wijs’ en ‘We laten ons niet verzwelgen door de Belgen’. Op de Scheldedijk staat een gemaal. Aan de andere kant van de weg (Lignestraat) ligt in de diepte een plas met een kleine rietkraag. Meestal zitten hier Kokmeeuwen *Larus ridibundus*. Soms verrassingen: eens twaalf Zwarte Ruiters *Tringa erythropus*, soms een Groenpootruiter *Tringa nebularia* en eenmaal trof ik er een Bosruiter *Tringa glareola* aan. Aan die Lignestraat kan je met de auto de dijk op. Dat levert een prachtig panoramisch uitzicht op. Je kunt kijken over het Verdrongen Land van Saeftinghe, de Schelde, de polders en aan de overkant Bath (Zuid-Beveland). Dichterbij de Engelbertstraat met zijn majestueuze populieren aan weerszijde van de weg.

Grauwe Gans valt ten prooi

Op 29 november 1999 zag ik van op de dijk hoe een Zearend *Haliaeetus albicilla* in het Verdrongen Land van Saeftinghe zijn prooi sloeg. Een Grauwe Gans nog wel. Met die zware gans in zijn klauwen viel hij neer in een geul, uit het zicht.

Het landschap verdwijnt

Op 2 november 2016 sta ik naar vogels te kijken en stopt een man met een koersfiets van een duur merk bij me. Mijn kijker op de borst, ook van een duur merk, verraadde dat ik vogels keek. ‘Binnenkort staat u hier niet meer,’ zei hij. ‘U ook niet,’ antwoorde ik. Gelach!

‘Het mooiste stuk van mijn fietstocht gaat weg,’ zei hij en hij vroeg me vervolgens wat ik als vogelliefhebber van al die ingrepen in de polders vond. ‘Landschapsvernieling!’, antwoordde ik. De man knikte instemmend. De hele namiddag moest ik aan een uitspraak

Terug naar de toekomst

Uitzicht vanop de Saeftinghedijk over de Hertogin Hedwigepolder. Hier hadden de ontmoeting met de fietser.
Foto: Mieke Vermeerbergen.

denken die ik 's avonds, na wat googelen, niet terugvond. Wie schreef ooit 'Als de herinnering uit het landschap verdwijnt is ook de ziel er uit?'

Nawoord

In mei 2018 kwamen de actievoerders van 'Red onze polders' samen. Symbolisch werden de protestborden en spandoeken ver-

brand. In het najaar gaat een grote, destructieve, hand dit vredig landschap slopen. Eén uithaal zal de dijk openslaan. Het eventueel nog aan te leggen Saeftinghe dok blijft de gemoederen beroeren. 'Saeftinghe-light' noemt men het, met maar één kade van 500 m lang. Zo zou het dorp Doel gespaard blijven. Is er nu (september 2018) nog iemand die dat gelooft?

Prosperpolder. Bord met NEEN omdat JA beslist heeft dat dit mettertijd onder water komt.
Foto: Mieke Vermeerbergen.

■ E.A.J. Janssens, Brecht, België, e-mail: e.janssens2@telenet.be.

LITERATUUR:

Berg, A.B. van den & C.A.W. Bosman (1999): Zeldzame vogels van Nederland. Avifauna van Nederland. Deel 1. GMB Uitgeverij, Haarlem/Stichting Uitgeverij van de KNNV, Utrecht.

Impe, J. van (2011): Weidevogels te Antwerpen-Linkeroever, 1977-2010. Trends van broedvogelaantallen en evaluatie van nestsucces en voorplantingssucces 'op afstand'. Rapport in eigen beheer. Borgerhout (België).

Stoop, Ch. de (2016): Dit is mijn Hof. De Bezige Bij, Amsterdam/Antwerpen

Svensson, L., K. Mullarney & D. Zetterström (2016): ANWB Vogelgids van Europa. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.